

Agnieszka Wartecka-Ważyńska

Popyt pracodawców na kwalifikacje zawodowe absolwentów uczelni wychowania fizycznego kierunku Turystyka i Rekreacja

Ekonomiczne Problemy Usług nr 86, 459-468

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

AGNIESZKA WARTECKA-WAŻYŃSKA

Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu

**POPYT PRACODAWCÓW NA KWALIFIKACJE
ZAWODOWE ABSOLWENTÓW UCZELNI
WYCHOWANIA FIZYCZNEGO KIERUNKU TURYSTYKA
I REKREACJA**

Wprowadzenie

Polska po zmianach społeczno-politycznych na przełomie lat 90. ubiegłego stulecia nakierowała się na wzorce i wartości życiowe preferowane w wolnych, demokratycznych i stojących na wysokim poziomie cywilizacyjnych krajach zachodnich. Ekonomiści tych krajów dowodzą, że głównym czynnikiem rozwoju ekonomicznego jest czynnik ludzki. Dlatego w celu zachowania konkurencyjności na rynku światowym państwo powinno opłacać się inwestować pokaźne sumy w edukację społeczeństwa. Wykształcenie stało się czynnikiem determinującym nie tylko karierę pracowników, lecz także efektywność pracy firm. Wykształcenie nie tylko pozwoliło jednostce radzić sobie w coraz bardziej złożonym społeczeństwie, lecz także wyposaża ją w wiedzę i umiejętności zapewniając większe szanse zatrudnienia w gwałtownie zmieniającym się rynku pracy¹.

Rozwój techniki, nowych technologii sprzyja podnoszeniu poziomu i jakości wielu usług i w tym turystyczno-rekreacyjnych. W związku z tym praco-

¹ S. Szczepański, *Determinanty wyboru studiów na Wydziale Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii*, Politechnika Opolska, Opole 2004, s. 5.

dawcy branży turystycznej oczekują od nowo zatrudnionych absolwentów uczelni wyższych umiejętności i kwalifikacji.

Celem artykułu jest przedstawienie popytu pracodawców branży turystycznej na kwalifikacje zawodowe absolwentów szkół wyższych o kierunku turystyka i rekreacja.

Artykuł powstał w oparciu o analizę literatury przedmiotu oraz na podstawie obserwacji i wniosków własnych doświadczeń dydaktycznych związanych z kształceniem studentów kierunku turystyka i rekreacja.

1. Kształcenie kadr turystycznych w uczelniach wyższych

W Polsce funkcjonuje sześć uczelni wychowania fizycznego, które stanowią skromny fragment publicznych szkół wyższych, a jeszcze mniejszy całego szkolnictwa wyższego w Polsce. Uczelnie wychowania fizycznego kształcą studentów na kierunkach: turystyka i rekreacja, wychowanie fizyczne, sport, fizjoterapia, kosmetologia, pielęgniarstwo i zarządzanie (tabela 1). Spośród wyżej wymienionych kierunków bardzo popularny jest kierunek turystyka i rekreacja.

W tabeli poniżej przedstawiono informacje na temat wydziałów i kierunków studiów prowadzonych w uczelniach wychowania fizycznego, w których kształcą się kadry na potrzeby turystyki.

Oprócz uczelni wychowania fizycznego w Polsce mamy do czynienia z różnorodnością kształcących dla branży turystycznej. Są to zarówno jednostki publiczne, jak i niepubliczne na poziomie kształcenia średniego, policealnego, wyższego zawodowego, wyższego magisterskiego i wyższego podyplomowego.

W roku 2009 opuściło uczelnie 13 365 absolwentów profesjonalnie przygotowanych do obsługi gospodarki turystycznej. Jest to wzrost o 43% w stosunku do roku 2006².

² H. Borne-Januła, Wł. Banach, *Stan edukacji w Polsce w stosunku do potrzeb gospodarki turystycznej*, w: *Gospodarka turystyczna w regionie. Przedsiębiorstwo. Samorząd. Współpraca*, red. A. Rapacz, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010, s. 586.

Tabela 1

Wydziały i kierunki studiów w uczelniach wychowania fizycznego w roku akademickim 2010/2011

Uczelnie	Wydziały	Kierunki studiów
Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku	Wydział Wychowania Fizycznego	Wychowanie Fizyczne, Sport, Rehabilitacja
	Wydział Turystyki i Rekreacji	Turystyka i Rekreacja
Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach	Wydział Wychowania Fizycznego	Wychowanie Fizyczne Zarządzanie Turystyka i Rekreacja
	Wydział Fizjoterapii	Fizjoterapia
Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie	Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu	Wychowanie Fizyczne Sport Terapia zajęciowa (w planach)
	Wydział Rehabilitacji Ruchowej	Fizjoterapia
	Wydział Turystyki i Rekreacji	Turystyka i Rekreacja
Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu	Wydział Wychowania Fizycznego	Wychowanie Fizyczne Sport Fizjoterapia
	Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wielkopolskim	Wychowanie Fizyczne Turystyka i Rekreacja Fizjoterapia
	Wydział Turystyki i Rekreacji	Turystyka i Rekreacja
Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie	Wydział Wychowania Fizycznego	Wychowanie Fizyczne Sport
	Wydział Rehabilitacji	Fizjoterapia Pielęgniarstwo (studia pomostowe)
	Wydział Turystyki i Rekreacji	Turystyka i Rekreacja
	Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej	Wychowanie Fizyczne Turystyka i Rekreacja Kosmetologia
Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu	Wydział Wychowania Fizycznego	Wychowanie Fizyczne Sport Turystyka i Rekreacja
	Wydział Fizjoterapii	Fizjoterapia Kosmetologia (po uzyskaniu zgody MNiSW na uruchomienie kierunku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych uczelni wychowania fizycznego (stan z dn. 23.07.2011).

Od poziomu kwalifikacji kadr, zdolności innowacyjnych zależy w istotnym stopniu rozwój gospodarki turystycznej i doskonalenie jakości usług tury-

stycznych. Popyt na pracę w turystyce wymaga od absolwentów wyższych uczelni nie tylko wiedzy i doświadczenia, umiejętności organizatorskich, znajomości języków obcych (oraz innych predyspozycji zawodowych), ale również inwencji, elastyczności wobec zmieniających się warunków na rynku turystycznym³. Cechy te nie tylko kształtują wyższe uczelnie, lecz również firmy. BOWIEM W ORGANIZACJACH funkcyjną plany uzupełnienia przez pracowników wiedzy oraz doskonalenia swoich umiejętności i kompetencji niezbędnych do prawidłowego wykonania zadań na aktualnym stanowisku pracy oraz plany stworzenie możliwości dodatkowego rozwoju wiedzy, umiejętności i kompetencji pod kątem awansu, przesunięcia lub zmiany organizacyjnej⁴.

2. Popyt branży turystycznej na kwalifikacje zawodowe absolwentów kierunku turystyka i rekreacja

Zdając sobie sprawę z coraz większej konkurencji w branży turystycznej, uczelnie wychowania fizycznego w swoim kształceniu starają się zbliżyć do wymogów rynku pracy. Pracodawcy preferują bowiem absolwentów niektórych uczelni w zależności od ich rankingu, a często również kierunków. W popycie na absolwentów kierunku turystyka i rekreacja coraz większy nacisk pracodawcy kładą na naukę języków obcych, umiejętności organizacyjnych, menedżerskich, pracy przy komputerze i współpracy w zespole.

Absolwenci kierunku turystyka i rekreacja przygotowani są bowiem do pracy w biurach podróży, zakładach hotelarskich, ośrodkach wypoczynkowych, sportowo-rekreacyjnych, administracji rządowo-samorządowej oraz innych organizacjach i instytucjach zajmujących się upowszechnianiem i organizacją turystyki i rekreacji. Mogą także pracować w szkolnictwie w charakterze nauczycieli przedmiotów zawodowych po ukończeniu studiów podyplomowych z zakresu przygotowania pedagogicznego.

Z kolei Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w standardach kształcenia na kierunku turystyka i rekreacja podkreśla, że magister turystyki

³ www.msport.gov.pl.

⁴ B. Hołderna-Mielcarek, A. Wartecka-Ważyńska, *Kompetencje zawodowe i ich znaczenie we współczesnym przedsiębiorstwie turystycznym*, w: *Nauka i dydaktyka w turystyce i rekreacji*, red. S. Tanaś, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2010, s. 248.

i rekreacji powinien posiadać umiejętności i kompetencje m.in. w zakresie: historii kultury, socjologii czasu wolnego, regionów turystycznych, informatyki turystyki i rekreacji, marketingu usług turystycznych i rekreacyjnych, zarządzania przedsiębiorstwem itp. Absolwenci powinni zatem nabywać umiejętności teoretyczne i praktyczne, które odgrywają istotne znaczenie w świadczeniu usług turystycznych i rekreacyjnych.

Także przyjęte założenia reformy szkolnictwa wyższego⁵ mają tak ukształtować proces edukacji, by absolwent opuszczał uczelnię z określonymi umiejętnościami, takimi jak: zarządzanie czasem, komunikacja interpersonalna, języki obce, praca w zespole oraz praca z klientem. Branża turystyczna narzeka na brak właśnie tych umiejętności u absolwentów⁶.

Optymalizacja akademickiego kształcenia kadr turystycznych jest zadaniem trudnym ze względu na potrzebę zawarcia kompromisu pomiędzy celami i oczekiwaniami uczelni wyższej, a przedsiębiorcami tworzącymi popyt na miejsca pracy. Wąskie wykształcenie zawodowe zmniejsza szansę utrzymania się absolwenta na zmiennym i często niepewnym rynku pracy, dodatkowo charakterystycznym dla ulegającej kryzysom gospodarki turystycznej. Szerokie wykształcenie ogólne wzbogacone o cenione kompetencje praktyczne może natomiast spowodować odpływ wielu uzdolnionych absolwentów kierunku turystyka i rekreacja do innych, konkurencyjnych działów gospodarki. Nadrzędnym celem kształcenia turystycznego powinno zatem być przygotowanie absolwent, a który trwale odnajduje się na wymagającym rynku pracy i przez całe życie dąży do rozwoju osobistego i zawodowego⁷.

⁵ *Blżej życia, bliżej turystyki*, „Wiadomości Turystyczne” 2010, nr (10), s. 9.

⁶ *Tamże*, s. 139.

⁷ M. Stuczyński, *Przegląd koncepcji akademickiego kształcenia specjalistów dla turystyki*, w: *Nauka i dydaktyka...*, s. 139.

Tabela 2

Wiedza, jaką powinien posiadać absolwent kierunku turystyka i rekreacja
według opinii badanych

WIEDZA PIERWSZO- PLANOWA	Studenci	Organizatorzy turystyki	Turyści
	Ekonomia i Zarządzanie	Psychologia	Turyzm i rekreacja
Geografia krajoznawstwo	Zastosowanie informacji w turystyce i rekreacji	Środowisko naturalne i jego różnorodność	
Psychologia	Ekonomia i zarządzanie	Geografia i krajoznawstwo	
Zastosowanie informacji w turystyce i rekreacji	Socjologia	Zastosowanie informacji w turystyce i rekreacji	
	Środowisko naturalne i jego różnorodność		
	Profilaktyka zdrowia i żywienia człowieka		
	Geografia i krajoznawstwo		
WIEDZA DRUGO- PLANOWA	Środowisko naturalne i jego różnorodność	Czas wolny i style życia	Kultura, sztuka, architektura
	Kultura, sztuka, architektura		Marketing usług turystycznych i rekreacyjnych
	Marketing usług rekreacyjnych		Ekologia i ochrona środowiska
	Socjologia		Polityka i geopolityka
WIEDZA UZUPEŁNIA- JĄCA „W TLE”	Ekologia i ochrona środowiska	Turyzm i rekreacja	
		Marketing usług turystycznych i rekreacyjnych	
		Polityka i geopolityka	
		Fizjologia pracy i wypoczynku	
WIEDZA POZA PLANEM KOMPE- TENCYJNYM	Polityka i geopolityka	Ekologia i ochrona środowiska	Ekonomia i zarządzanie
	Fizjologia pracy i wypoczynku		Czas wolny i style życia
	Profilaktyka zdrowia i żywienia		Fizjologia pracy i wypoczynku
			Profilaktyka zdrowia i żywienia człowieka

Źródło: K. Dzieńdzura, D. Krawczak, *Kształcenie kadr...*, s. 68.

Jak już wcześniej wspomniano, istnieją zasadnicze różnice oczekiwań pracodawców i studentów w odniesieniu do wiedzy, jaką powinni posiadać absolwenci turystyki i rekreacji. Różnice te przedstawiono w tabeli 2. Analiza danych zawartych w tabeli 2 wskazuje na dużą zgodność oczekiwań studentów i organizatorów turystyki odnośnie wiedzy pierwszoplanowej. Studenci i organizatorzy turystyki (praktycy) sądzą, iż absolwenci powinni posiadać wiedzę z zakresu: ekonomii, zarządzania, zastosowania informatyki w turystyce i rekreacji oraz psychologii. Natomiast badani z grupy turystów w ramach wiedzy pierwszoplanowej wskazali na wiedzę o turystyce, środowisku i jego różnorodności oraz na wiedzę o geografii i krajoznawstwie. Warto tu wskazać, że zakres wiedzy pierwszoplanowej wynikający z opinii organizatorów turystyki jest najbardziej rozbudowany. Natomiast opinie pozostałych grup badanych są uporzędkowane pod względem strukturalnym, a nie pod względem treściowym⁸.

Tabela 3

Formy doskonalenia zawodowego stosowane przez Akademię Wychowania Fizycznego a miejsce zatrudnienia

Forma doskonalenia zawodowego	Szkolnictwo		Ośrodki zdrowia		Sport i kultura fizyczna		Branża turystyczno-rekreacyjna		Ogółem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kursy i szkolenia	44	67,00	6	50,00	29	63,00	28	68,00	141	62,00
Studia podyplomowe	39	60,00	9	75,00	23	50,00	23	56,00	131	58,00
Studia doktoranckie	15	23,00	3	25,00	13	28,00	9	22,00	54	24,00
Konferencje	23	35,00	2	17,00	1	2,00	8	19,00	40	18,00
Inne	0	0,00	0	0,00	1	2,00	1	2,00	4	2,00*

* procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Źródło: badania własne.

⁸ K. Dzieńdzura, D. Krawczak, *Kształcenie kadr na poziomie wyższym na potrzeby gospodarki turystycznej opartej na wiedzy*, w: *Nowe trendy rozwoju turystyki*, red. G. Gołębski Wyd. PWSZ, Sulechów 2008, s. 68.

Na zdobytą wiedzę (która jest podstawą kwalifikacji zawodowych) przez absolwentów turystyka i rekreacja w Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu zwraca uwagę w swoich badaniach autorka (tabela 3).

Wyniki badań wskazują, że absolwenci kierunku turystyka i rekreacja zatrudnieni w branży turystyczno-rekreacyjnej najczęściej uczestniczą w kursach i szkoleniach (68%) oraz studiach podyplomowych (56%), dzięki czemu zdobywają dodatkowe uprawnienia np.: pilota wycieczek, przewodnika turystycznego i instruktora rekreacji niezbędne do pracy w biurach podróży i ośrodkach rekreacyjnych itp. (tabela 3).

Absolwenci Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu przede wszystkim zgodnie wskazali, że ukończenie uczelni umożliwiło im pozyskanie dobrego przygotowania praktyczno-zawodowego jako ważniejszego elementu kompetencji zawodowych. Odpowiedzi takie wśród absolwentów kierunku wychowanie fizyczne stanowiły 90%, turystyki i rekreacji – 60% i fizjoterapii – 74% (tabela 4).

Dotychczasowe badania wskazały jednoznacznie, że istnieje rozbieżność w ocenie wagi kompetencji zawodowych wyznaczonych przez pracodawców a tymi, jakie prezentują absolwenci kierunku studiów turystyka i rekreacja po ukończeniu procesu dydaktycznego. Pracodawcy uznają, że najistotniejszymi kwalifikacjami z punktu widzenia przyszłej pracy są kwalifikacje ogólne, bo to z nich wynikają kwalifikacje szczegółowe. Udało się ustalić, że najbardziej pożądanymi przez pracodawców kwalifikacjami ogólnymi są: umiejętność analizy i syntezy, umiejętność uczenia się, umiejętność rozwiązywania problemów, umiejętność stosowania wiedzy w praktyce, umiejętność dostosowywania się do nowych sytuacji, dbałość o jakość, umiejętność zarządzania informacjami, umiejętność samodzielnej pracy i pracy w zespole. Pozostałe natomiast odzwierciedlały efekty procesu dydaktycznego tradycyjnie i schematycznie realizowanego przez wyższe uczelnie, niekoniecznie będącymi w bezpośrednim związku z popytem rynku pracy i wykonywanym zawodem⁹.

⁹ Tamże, s. 183.

Tabela 4

Kompetencje zawodowe absolwentów Akademii Wychowania Fizycznego
w Poznaniu

Kompe- tencje zawodowe	Kierunek studiów											
	Wychowanie fizyczne				Turystyka i rekreacja				Fizjoterapia			
	Tak	%	Nie	%	Tak	%	Nie	%	Tak	%	Nie	%
Przygotowanie praktyczno-zawodowe	87	90,00	10	10,00	61	60,00	40	40,00	23	74,00	8	26,00
Przygotowanie do pracy wychowawczej	68	70,00	29	30,00	55	54,50	46	45,50	15	48,00	16	52,00
Przygotowanie do kierowania ludźmi	58	60,00	39	40,00	48	48,00	53	52,00	11	35,50	20	64,50
Przygotowanie organizacyjno-menedżerskie	43	44,00	54	46,00	60	59,00	41	41,00	6	19,00	25	81,00

* respondenci mogli udzielić więcej niż jedną odpowiedź, dlatego procenty nie sumują się do 100%

Źródło: badania własne.

W kontekście koncepcji kształcenia się przez całe życie przyjmuje się, że kwalifikacje zawodowe decydujące o możliwości znalezienia i utrzymania pracy w branży turystycznej najlepiej rozwija się u studentów poprzez różnorodność podejść w nauczaniu i profilu zajęć, a także poprzez uelastycznienie programów studiów kierunku turystyka i rekreacja oraz rozwoju kompetencji ogólnych. Z tego też powodu dokonano przekształcenia jednolitych studiów w studia dwustopniowe – zawodowe i magisterskie.

Uwagi końcowe

Rynek pracy absolwentów kierunku turystyka i rekreacja nie jest w stanie wchłonąć niemal wszystkich, którzy ukończyli uczelnie o tym kierunku. Ograniczony popyt w branży turystycznej i jej wymagania nie gwarantują znalezienia zatrudnienia przez absolwentów turystyki. Sytuacja absolwentów na rynku pracy branży turystycznej stwarza wyzwanie nie tylko dla pracodawców, ale przede wszystkim dla wyższych uczelni, które powinny przygotowywać absolwentów do funkcjonowania i nowej rzeczywistości na rynku pracy po ukończeniu studiów zgodnie z potrzebami pracodawców. Wydaje się, że dla wielu absolwentów jest to na stałe odejście od wykonywania wyuczonego zawodu.

Należy zatem stwierdzić, że istnieją spore rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami absolwentów szkół wyższych turystycznych a potrzebami pracodawców i popytem na ich zatrudnienie.

EMPLOYERS' EXPECTATIONS OF TOURISM AND RECREATION GRADUATES IN TOURISM SECTOR

Summary

We are living in a post-industrial world which is oriented towards providing services, included those in tourism and recreation sector. Technological advances and new technologies are conducive to increasing level and quality of these services. This causes that employees today tend to expect higher skills and qualifications from university graduates. Furthermore, with an increasing number of university graduates, not only from tourism universities, employers are offered more opportunities for recruiting good employees.

The aim of this article is to present employers' expectations of tourism and recreation university graduates.

The paper was created based on the analysis of the literature as well as observations and conclusions drawn from the author's didactic experience in teaching students from tourism and recreation majors.

Translated by Rafał Wielgats